

Uygur Edebiyatı

745 yılında Koktiirkleri devirerek Türk devletinin basma geçen Uygurlar, Koktiirkler tarafından meydana getirilmiş bengii tas edebiyatını, Orhun bölgesinde buldukları süre içinde devam ettirdiler. BengiiJas edebiyatını anlatırken Uygurlara ait abidelerden de bahsedilmişti.

Uygurlar, 840 yılında Kirgizlar tarafından Orhun bölgesinden atıldılar. Buradan gikan Uygurların mühim bir kısmı Tanrı havzasına göçtüler ve H050 merkez olarak üzere bir beylik kurdular.

Uygurlar daha Orhun bölgesinde iken iigüncü hükümdarları Bogii Han, Mani dinine girmişti. Tanrı havzasına giden Uygurlar önce Mani dinine, daha sonra Budizme intisap ettiler. Maniheizm, Uygurlar arasında gittikçe ragbetten diiserek 12. yüzyıla kadar yasadı. Budizm ise Uygurlar arasında Mani dinine oranla *qok* daha genif taraftarlar buldu ve gittikçe yayıldı. 13. yüzyılda H090 ve civarı Müslümanlaşmaya başlayınca Budizm Kansu bölgesine çekildi ve gittikçe azalan San Uygurlar arasında zamanımıza kadar devam etti.

Tanrı havzasındaki Uygurların bu iki din etrafında meydana getirdikleri edebiyat; ruh muhtevası, şekil, dil ve üslup bakımından bengii tasarlardaki saf Türk edebiyatına nisbetle yeni bir karakter kazandı. Bu edebiyatın en önemli iki vasfı, dini olması ve terciimeye dayanmasıdır. Burkancihk (Budizm) ve Maniheizmin yanında Nasuturilige ait eserlere de pek az olarak rastlanır. Tercimeler (ince, Sanskritçe, Toharca, Tibetçe ve Sogdakça'dan yapılmıştır. Bu arada yazı da değişmiş, bengii taşlarda kullanılan Koktiirk yazımının yerini Sogdak yazımından geliştirilmiş bulunan Uygur yazısı almıştır. Uygur yazımının yanında az da olsa Koktiirk, Brahmi, Tibet, Sogdak ve Mani yazıları da kullanılmıştır.

Tanrı havzasındaki Uygur Edebiyatı ikiye ayrılır:

1. Manici Edebiyat (Maniheizm Uygurların meydana getirdiği edebiyat),
2. Burkanci Edebiyat (Budist Uygurların meydana getirdiği edebiyat).